

Ren energipaketet – en sammanfattning av nya och ändrade bestämmelser i elmarknadsförordningen och elmarknadsdirektivet

Inledning

I november 2016 presenterade EU-kommissionen ett lagförslag – Ren energi för alla i Europa. Ren energipaketet, som det kallas, består av åtta olika nya eller reviderade rättsakter: energieffektiviseringsdirektivet, förnybarhetsdirektivet, elmarknadsdirektivet, elmarknadsförordningen, förordningen för ACER¹, elberedskapsförordningen, förordningen för styrning av EU:s energipolitik och direktivet om byggnaders energiprestanda.

Här sammanfattar vi övergripande några av de nya och ändrade bestämmelserna i elmarknadsförordningen och elmarknadsdirektivet, som vi på Energimarknadsinspektionen (Ei) får mest frågor om, och som vi tror är viktiga för elmarknadens intressenter att känna till. En närmare analys av konsekvenserna av Ren energipaketet, ändringar i ellagen med mera, redovisas av Ei när vårt uppdrag redovisas till regeringen i november 2019.

Genomförande av Ren energipaketet i svensk lag

En EU-förordning är en bindande rättsakt som alla EU-länder ska tillämpa i sin helhet. Ett EU-direktiv är ett regelverk som sätter upp mål som ska uppnås, men lämnar åt medlemsländerna att utforma sina egna detaljerade nationella regler. Direktiv måste därför implementeras i nationell lagstiftning. Ei har fått i uppdrag av regeringen att ta fram förslag till hur det reviderade elmarknadsdirektivet ska genomföras i svensk lagstiftning (Ei:s dnr 2019-100492). Vi har också uppdraget att utvärdera och föreslå ändringar som behöver göras i svensk lag när elmarknadsförordningen, riskberedskapsförordningen samt ACER-förordningen börjar gälla. Uppdraget ska redovisas till regeringen i november 2019.

Även om det nu finns en politisk överenskommelse om Ren energi-akterna, så kvarstår en del formalia innan de slutliga texterna är klara och har publicerats på engelska och på alla medlemsstaters språk. De fullständiga texterna kan intressenter ta del av så snart de har publicerats.

---

¹ Agency for the Cooperation of Energy Regulators, EU-gemensam tillsynsmyndighet

Innehåll

Inledning	2
Genomförande av Ren energipaketet i svensk lag	2
Nya regler för lokalnätsföretag	4
Upphandling av flex tjänster i lokalnät	4
Nätutvecklingsplaner	4
Energilager.....	4
Integrering av elektromobilitet i elnätet	5
Nättariffer	5
Europeisk enhet för lokalnätsföretag	6
Nya regler för slutkundsmarknaden	6
Prisreglering tillåts under vissa förutsättningar	6
Dynamiska priskontrakt	7
Bytes- och brytavgifter för elhandlare och aggregatorer.....	7
Fakturering och fakturainformation	7
24 timmars tekniskt byte.....	8
Prisjämförelsesajter	8
Nya aktörer	8
Aggregering av förbrukning av el.....	8
Medborgarenergigemenskaper.....	9
Nya regler för grossistmarknaden	10
Kapacitetsmekanismer	10
Regionala samordningscentra.....	10
Kapacitetstilldelning.....	11

Nya regler för lokalnätsföretag

Upphandling av flexitjänster i lokalnät

Medlemsländerna ska enligt artikel 32 i elmarknadsdirektivet ange krav på lokalnätsföretag att effektivisera sin verksamhet genom att upphandla tjänster, exempelvis efterfrågefleksibilitet eller lager. Syftet med detta är enligt direktivet att sådana tjänster ska kunna ersätta investeringar i traditionella anläggningar i elnätverksamheten. Upphandlingen ska ske enligt transparenta, icke-diskriminerande och marknadsbaserade procedurer. Upphandlingen behöver dock inte ske om tillsynsmyndigheten funnit att det inte är samhällsekonomiskt effektivt att upphandla sådana tjänster. Lokalnätsföretag ska ersättas för upphandlingen av dessa tjänster för att åtminstone få kostnadstäckning.

Idag finns inga motsvarande nationella regler. Ei kommer att utreda och vid behov lämna förslag till hur direktivet i denna del ska införas i svensk lag.

Nätutvecklingsplaner

Elmarknadsdirektivet artikel 32 (3) anger att lokalnätsföretag måste ta fram så kallade nätutvecklingsplaner som ska skickas till tillsynsmyndigheten vartannat år. Tillsynsmyndigheten får kräva tillägg till planen.

Planen ska enligt direktivet skapa transparens vad gäller de flexibilitetstjänster som behövs på medellång och lång sikt. Planen ska vidare innehålla information om investeringar för de närmaste fem till tio åren med särskild fokus på infrastruktur som krävs för att ansluta ny produktionskapacitet och elbilsladdning. Planen ska också innehålla information om användningen av efterfrågefleksibilitet, energieffektivisering, energilager eller andra resurser företaget använder som alternativ till utbyggnad av nätet.

Lokalnätsföretaget ska själv remittera planen till relevanta aktörer och även publicera resultatet av remissen.

Medlemsländerna får bestämma att inte tillämpa kraven på lokalnätsföretag med färre än 100 000 anslutna kunder.

Någon motsvarande regel finns inte i svensk lagstiftning. Ei kommer att utreda och vid behov lämna förslag på nya nationella regler.

Energilager

Elmarknadsdirektivet artikel 36 anger förutsättningarna för när lokalnätsföretag får äga och driva energilager. Huvudregeln är att nätföretag inte ska äga, utveckla eller driva energilager. Det finns två undantag från denna huvudregel.

För det första får medlemsstaten tillåta nätföretagen att äga, utveckla eller driva energilager om dessa är helt integrerade nätkomponenter, förutsatt

att tillsynsmyndigheten har lämnat sitt godkännande eller att vissa villkor är uppfyllda. Av artikel 2 följer definitionerna som används i direktivet. Där anges i punkt 46 att med helt integrerade nätkomponenter avses nätkomponenter som är integrerade i överförings- eller distributionssystemet, däribland lagringsanläggningar, och som används uteslutande för att säkerställa säker och tillförlitlig drift av överförings- eller distributionssystemet, men inte för balansering eller hantering av överbelastning.

Det andra undantaget ger lokalnätstföretagen rätt att äga och driva ett energilager om de prövat att upphandla ett energilager enligt en särskild upphandlingsrutin och där upphandlingen visat att ingen kan leverera lagret till skäligt pris och inom rimlig tid. Tillsynsmyndigheten ska regelbundet eller åtminstone vart femte år göra en uppföljning av marknaden för energilager för att kunna bedöma om det finns intresse från andra aktörer att investera i energilager. Om en aktör kan anlägga ett energilager enligt de förutsättningar som följer av direktivet ska nätföretaget avyttra sitt energilager inom 18 månader. De har enligt artikeln rätt till skälig ersättning för denna avyttring.

Idag finns inte nationella regler som direkt motsvarar direktivets bestämmelser. Ei kommer därför att utreda och vid behov föreslå hur artikeln ska införas i svensk lagstiftning.

Integrering av elektromobilitet i elnätet

Elmarknadsdirektivet, artikel 33, anger att medlemsstaterna ska ha regler som underlättar anslutning av laddningsstationer till lokalnäten. Detta för att påskynda utfasningen av fossila bränslen inom transportsektorn.

Laddningsstationerna ska vara tillgängliga för allmänheten och ägas av enskilda, det vill säga privatpersoner, föreningar eller företag. De nya reglerna ska också säkerställa att lokalnätstföretagen samarbetar med enskilda som äger, utvecklar, driver eller förvaltar laddningsstationer för elfordon också när det gäller frågor om anslutning.

Huvudregeln är att lokalnätstföretag inte får äga, utveckla, förvalta eller driva laddningsstationer utom för eget bruk, men lokalnätstföretagen kan under vissa förutsättningar medges undantag av tillsynsmyndigheten. För att undantag ska kunna beviljas måste det stå klart bland annat att andra företag inte av någon anledning har kunnat få tillstånd i tid eller inte kunnat erbjuda sådana tjänster till en rimlig kostnad.

Det finns inte bestämmelser i svensk lagstiftning som direkt motsvarar direktivets bestämmelser. Ei ska därför utreda och vid behov lämna förslag till nationella regler.

Nättariffer

Elmarknadsförordningen, artikel 18 (9), anger att Agency for the Cooperation of Energy Regulators (ACER), ska ta fram en "best practise report" om både transmissions- och distributionstariffer. Rapporten ska uppdateras vartannat år och ska lämna utrymme för medlemsländerna att kunna ta nationell hänsyn i sitt sätt att reglera tarifferna. Det framgår också att tillsynsmyndigheten bör beakta denna rapport vid godkännande eller fastställande av överföringstariffer eller deras metoder.

Utöver detta anges även följande om hur tarifferna ska utformas:

- Tarifferna ska ge nätföretagen incitament att effektivisera på kort och lång sikt, bland annat genom energieffektivisering, främjande av marknadsintegration och leveranssäkerhet, och stödjande av investeringar och relaterade forskningsaktiviteter.
- Tidsdifferentierade tariffer får introduceras där det är möjligt.
- Tariffer ska reflektera de kostnader som uppstår för att använda distributionssystemet.
- För lokalnätstariffer gäller även att de får differentieras mellan olika användare baserat på förbruknings- och produktionsprofiler.

Europeisk enhet för lokalnätsföretag

Av elmarknadsförordningen följer att lokalnätsföretag ska samarbeta på EU-nivå genom en ny funktion, "EU DSO² Entity". Av elmarknadsförordningen, artikel 52, framgår att alla lokalnätsföretag som vill ska få vara en registrerad medlem. En registrerad medlem kan också få delta i arbetet i DSO-enheten.

DSO-enheten ska representeras av 1/3 stora (mer än en miljon kunder), 1/3 medelstora (mer än 100 000 kunder) och 1/3 små nätföretag (mindre än 100 000 kunder).

DSO-enheten ska bland annat:

- främja drift och planering av distributionssystem i samarbete med transmissionsnätsoperatörerna
- underlätta integreringen av förnybara energisystem och efterfrågefleksibilitet
- bidra till digitalisering av distributionssystemet.

Nya regler för slutkundsmarknaden

Prisreglering tillåts under vissa förutsättningar

Enligt elmarknadsdirektivet artikel 5 ska gruppen "utsatta kunder" skyddas genom andra åtgärder än prisreglering, det vill säga genom att priset på el fastställs av annan än elhandlaren. Samtidigt tillåts prisreglering för denna grupp under vissa förutsättningar, bland annat om:

- den endast existerar under en begränsad tid
- alla marknadsaktörer behandlas icke-diskriminerande
- de reglerade priserna ligger över produktionskostnaden
- ingen korssubventionering sker mellan kunder på en konkurrensutsatt marknad och kunder med reglerade priser.

---

² DSO=Distribution System Operator. På svenska motsvarande lokalnätsföretag.

Att dessa omständigheter följs kommer att följas upp av EU-kommissionen år 2022 och 2025. Sverige och Norden har inte reglerade priser. Bestämmelsen innehåller inget krav om att sådana nationella regler ska införas.

Dynamiska priskontrakt

Alla elhandlare med över 200 000 kunder ska enligt elmarknadsdirektivet, artikel 11, erbjuda så kallade dynamiska priskontrakt. Detta är avtal som följer utvecklingen på spot- och intradagsmarknaden med samma tidsupplösning som finns på dessa marknader.

Medlemsstaterna ska samtidigt garantera att slutkunderna är fullt informerade om dessa kontraktsmöjligheter, kostnader och risker. En kund ska också ha gett sitt medgivande innan hen placeras på ett dynamiskt kontrakt. Tillsynsmyndigheten ska publicera en årlig rapport under tio år efter det att dynamiska priskontrakt introducerats. Den ska visa utvecklingen för dessa avtal samt hur konsumenter har påverkats.

Till detta kommer även en allmän ambition som presenteras i punkten 49 i inledningen till direktivet där det framgår att medlemsländerna ska undersöka möjligheten att minska de fasta komponenterna i kundernas elfakturor och, där det finns möjlighet, vidta lämpliga åtgärder.

Idag finns inte motsvarande regler i svensk lagstiftning. Ei ska därför utreda hur bestämmelsen ska genomföras i svensk lagstiftning.

Bytes- och brytavgifter för elhandlare och aggregatorer

I elmarknadsdirektivet, artikel 12, anges ett förbud för elhandlare och aggregatorer att ta ut bytesavgifter av hushållskunder eller småföretag. Så kallade brytavgifter kommer dock att tillåtas i de fallen en kund i förtid lämnar ett tidsbundet avtal om fast pris. En förutsättning är att kunden frivilligt tecknat avtalet och att villkoren för brytavgiften varit kända för kunden.

Brytavgifter får inte överstiga elhandlaren eller aggregatorns direkta kostnad för att förlora kunden i förtid. Bevisbördan ligger på elhandlaren eller aggregatorn och tillsynsansvaret för att detta efterlevs ligger på tillsynsmyndigheten.

Ei kommer att utreda och vid behov lämna förslag på hur direktivets bestämmelse ska införas i svensk lagstiftning.

Fakturering och fakturainformation

Av elmarknadsdirektivet, artikel 18, framgår att information på fakturor ska vara korrekt, lätt att förstå, tydlig, användarvänlig och presenterad på ett sätt som underlättar jämförelser. I annex II till det nya direktivet redovisas all den information som ska visas tydligt på eller i anslutning till fakturan.

Nytt för svensk del är bland annat information om:

- möjligheten att byta elhandlare/elavtal och fördelen med detta
- avtalets namn
- datum då avtalet upphör
- jämförelse med genomsnittlig kund i samma förbrukningskategori.

I de fall då avtalet innehåller en framtida prisförändring så ska denna visas på fakturan tillsammans med datum för prishöjningen.

Ei kommer att utreda och lämna förslag på hur de nya bestämmelserna ska införas i svensk lagstiftning.

24 timmars tekniskt byte

Ett tekniskt byte av elhandlare ska enligt elmarknadsdirektivet, punkt 25a inledningen, ske på 24 timmar senast år 2026. Den sammanlagda bytestiden ska inte överstiga 3 veckor från det att kunden meddelat elhandlaren.

Motsvarande bestämmelse finns inte i svensk lagstiftning och Ei ska utreda och vid behov lämna förslag till hur bestämmelsen ska införas i svensk lagstiftning.

Prisjämförelsesajter

Av elmarknadsdirektivet, artikel 14, följer att medlemsstaterna ska garantera att hushållskunder, och företag med en årsförbrukning under 100 000 kWh, har tillgång till minst en prisjämförelsesajt som uppfyller ett antal kriterier som anges i direktivet.

Denna prisjämförelse ska jämföra dynamiska priskontrakt, vilket för Sveriges del i dagsläget innebär att Elpriskollen ska visa timprisavtal. Kunder ska informeras om prisjämförelsen på sina fakturor. Prisjämförelsen ska även inkludera hela marknaden.

Ei kommer att utreda och vid behov lämna förslag till hur bestämmelsen ska införas i svensk lagstiftning.

Nya aktörer

Aggregering av förbrukning av el

Marknadsaktörer (så kallade aggregatorer) som aggregerar elförbrukning för att erbjuda elförbrukningsbud på elmarknaden förväntas spela en viktig roll som mellanhänder mellan kundgrupper och elmarknaden. Utgångspunkten i direktivet³ är att medlemsstaterna bör vara fria att välja lämplig nationell genomförandemodell och tillvägagångssätt för styrning och oberoende aggregering, med beaktande av de allmänna principer som finns i direktivet.

---

³Skäl 26, Energimarknadsdirektivet

Bestämmelser om aggregering hittar man främst i två artiklar i elmarknadsdirektivet. Artikel 13 handlar om att en kund ska kunna avtala om energitjänster med en aggregator oberoende av godkännande från kundens elleverantör. Av artikel 17 framgår att medlemsstaterna ska främja efterfrågeflexibilitet genom aggregering. Det ställs också krav på att medlemsstaterna tar fram nationella regelverk som åtminstone säkerställer följande:

- rätten för varje marknadsaktör som bedriver aggregering att komma in i elmarknaderna utan godkännande från andra marknadsaktörer
- icke-diskriminerande och tydliga regler som definierar roller och ansvar för alla aktörer
- icke-diskriminerande och transparenta regler och förfaranden för datautbyte mellan marknadsaktörer som bedriver aggregering, och andra elföretag som säkerställer enkel tillgång till uppgifter på lika och icke-diskriminerande villkor, samtidigt som de fullt ut skyddar kommersiella uppgifter och kunders personuppgifter
- marknadsaktörer som bedriver aggregering ska vara ekonomiskt ansvariga för de obalanser de orsakar i elsystemet.

Motsvarande regler finns inte i svensk lag. Ei kommer att utreda behovet av och vid behov föreslå lämpliga nationella regler för aggregering i svensk lagstiftning.

Medborgarenergigemenskaper

I det reviderade elmarknadsdirektivet artikel 16 införs regler om så kallade medborgarenergigemenskaper ("citizens energy community"). Det är en typ av funktion på elmarknaden som inte finns reglerad i tidigare elmarknadsdirektiv och inte heller används i svensk lagstiftning.

Aktören "medborgarenergigemenskaper" kan bestå av aktieägare eller medlemmar som är fysiska personer, lokala myndigheter, inklusive kommuner eller småföretag och mikroföretag.

Syftet med medborgarenergigemenskaper är enligt direktivet att tillhandahålla miljömässiga, ekonomiska eller sociala samhällsmässiga fördelar för sina medlemmar, eller de lokala områden där man verkar, snarare än ekonomisk vinst.

Medborgarenergigemenskaper ska under vissa specificerade förutsättningar kunna vara engagerade i elproduktion, distribution och elleverans, konsumtion, aggregering, lagring eller energieffektivitetstjänster, produktion av förnybar el, laddningstjänster för elbilar eller tillhandahållande av andra energitjänster till sina aktieägare eller medlemmar.

Medlemsstaterna ska ta fram ett nationellt regelverk för funktionen. I direktivet ställs vissa grundkrav på detta nationella regelverk. Medborgarenergigemenskaper ska exempelvis ha vissa rättigheter såsom:

- tillgång till organiserade marknader antingen direkt eller genom aggregering på ett icke-diskriminerande sätt

- få en icke-diskriminerande behandling när det gäller sin verksamhet och sina rättigheter och skyldigheter
- ha rätt att inom medborgarenergigemenskaper dela den el som produceras av de produktionsenheter som ägs av energisamhället utan att påverka medlemmarnas rättigheter och skyldigheter som konsumenter.

Till dessa rättigheter tillkommer även skyldigheter i artikel 16.3, bland annat att medborgarenergigemenskaper:

- själva eller genom annan ska vara finansiellt ansvariga för obalanser som de orsakar i elsystemet
- inte ska påverka tillämpliga nätavgifter, tariffer och skatteregler när el delas av energisamhället.

Hur funktionen medborgarenergigemenskaper ska införas och utformas i svensk lagstiftning kommer att utredas av Ei.

Nya regler för grossistmarknaden

Reglerna om grossistmarknaderna som återges i detta kapitel gäller direkt och eventuella nationella regler som står i strid med bestämmelsen ska ändras. Inom ramen för regeringsuppdraget är det Ei:s uppgift att identifiera och vid behov föreslå ändringar av de nationella reglerna.

Kapacitetsmekanismer

I elmarknadsförordningen, artikel 21, anges regler för så kallade kapacitetsmekanismer. Reglerna syftar till att se till att leveranssäkerheten är tillräcklig vid hög efterfrågan genom att tillhandahålla ersättning för att produktionsenheter hålls tillgängliga. Kapacitetsmekanismer behöver enligt den nya lagtexten vara tillfälliga och utformade för att möta en identifierad brist på produktionstillgänglighet. En begränsning av produktionsenheter som kan användas för detta syfte är satt till produktionsenheter som maximalt har en utsläppsnivå om 550 gram koldioxid per kWh. Efter 1 juli 2025 kan endast produktionsenheter som släpper ut mindre än 550 gram koldioxid per kWh eller har ett medelvärde om maximalt 350 kg koldioxid per år per installerad kW delta i en kapacitetsmekanism.

Regionala samordningscentra

Av elmarknadsförordningen, artikel 35-47, följer att så kallade regionala samordningscentra (RCC) ska etableras, som stödjer den regionala samordningen mellan transmissionsnätsföretag. De ersätter existerande regionala säkerhetscentra (RSC) och ska ta över de uppgifter som faller på RSC under Systemdriftsriktlinjen (SO) och ytterligare uppgifter relaterade till systemdrift, marknadsdrift och riskberedskap. En RCC ska inte ha uppgifter kopplade till realtidssystemdrift. RCC ska maximera kapaciteten i sin beräkning av den maximala kapaciteten till marknaden. De ska använda icke-kostnadsdrivande åtgärder (t.ex. omdirigering) och respektera systemdriftssäkerhet.

Om de åtgärderna inte räcker till för att uppnå de minimigränser som anges i elmarknadsförordningen, artikel 16 (3), så ska RCC:n även vidta kostnadsdrivande åtgärder såsom bland annat omdirigering inom och mellan elområden samtidigt som RCC:n ska respektera systemdriftssäkerheten. RCC:n ska vidare lämna en rekommendation till berörda transmissionssystemoperatörer om den maximala årliga kapaciteten i förhållande till tredje land. En RCC ska koordinera kapacitetsberäkning under förordningen kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning (CACM), ta fram gemensamma nätmodeller under systemdriftsriktlinjen, stödja transmissionssystemoperatörerna i deras arbete med att ta fram planer för att upprätthålla och återställa nät under förordningen nödsituationer och återbyggnad (ER). RCC:n ska även ta fram regionala veckoprognoser för systemtillräcklighet, det vill säga kapaciteten, till dagen före-prognoser och vidta förberedelser enligt artikel 8 i elberedskapsförordningen. Dessutom ska RCC:n även ta fram en regional plan för hantering av avbrott under SO.

Kapacitetstilldelning

I elmarknadsförordningen finns även bestämmelser om transmissionsnätoperatörernas tilldelning av kapacitet på gränsöverskridande förbindelser, så kallade sammanlänkningslinjer. Av elmarknadsförordningen följer att huvudregeln är att det ska vara den maximala kapaciteten som ska tilldelas. I artikel 16 anges att minimum av tillgänglig kapacitet för handel ska vara 70 % av en sammanlänkning från och med den 1 januari 2020, om inte en åtgärdsplan har beslutats om en linjär ökning eller att ett undantag har beviljats enligt artikel 16 (9). Övriga 30 % kan bestå av så kallad tillförlitlighetsmarginal ("reliability margin"), cirkulära elflöden ("loop flows") och interna flöden på varje kritiskt linjesegment.